

TIBBIYOT HODIMLARINING ETIKA VA DEONTOLOGIYASI

Olimjonova Xayotxon

2-son Farg'ona Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi O'qituvchisi

"Hamshiralik ishi" kafedrasasi mudiri

TIBBIY ETIKA - shifokor va bemor o'rtasidagi, shifokor va bemor qarindoshlar o'rtasidagi, shuningdek tibbiy xodimlarning o'zaro kasbiy-tibbiyotga oid muloqatini

ifodalaydi.

DEONTOLOGIYA - (deontologiya-burch degan ma'noni beradi, barcha kasblarda deontologik yondoshuv to'g'risida fikr yuritiladi, lekin halq orasida deontologiya atamasi ko'pincha tibbiyot xodimiga tegishli degan tushuncha mavjud) tibbiyot xodimi (shu jumladan shifokor) ning bemor oldidagi majburiyatini va unga yuklangan ma'suliyatini, ya'ni bajarishi lozim bo'lgan ishini ifodalaydi. Tibbiyot deontologiyasi — tibbiyot xodimlarining kasbga aloqador etikasi, doridarmon, umuman davoning ta'sirini oshirishga karatilgan xulqatvor taomillari. Deontologiya, ya'ni kishining xulqi, odobi haqidagi tushuncha 16-asrning boshlarida ingliz faylasufi va iqtisodchisi I. Bentam tomonidan taomilga kiritilgan. Tibbiyot deontologiyasiga oid ma'lumotlar uzoqtarixga ega. Aslida, Tibbiyot deontologiyasi keng falsafiy mazmunga ega bo'lib, bir qancha yo'nalishlardan iborat:— shifokor bilan bemor o'rtasidagi;— shifokor bilan bemorning yaqin kishilari o'rtasidagi munosabat;— shifokorning hamkasblari bilan munosabati va h.k. Tibbiyot deontologiyasiga vrachning sir saklashi, bemorning hayoti va sog'lig'i uchun tibbiyot xodimining javobgarligi, tibbiyot xodimlarining o'zaro munosabati masalalari va boshqa kiradi. Tibbiyot deontologiyasiga muvofiq, tibbiyot xodimi bemorga katta e'tibor berishi, uning sog'lig'ini tiklash yoki azobini yengillatish uchun butun bilimini sarflashi, bemorga uning sog'lig'i haqidagi faqat foyda keltira oladigan ma'lumotlarni aytishi (qarang Psixoterapiya), bemorning vrach bilan sirdosh bo'lishiga erishuvi zarur. Bemorning kasalligi haqida uning ishtirokida hamkasblari bilan so'zlashishi yaramaydi.

Tibbiyot deontologiyasining tibbiyot amaliyotida to'g'ri joriy qilinishi, shifokorning ongi, saviyasi, madaniyati, dunyoqarashi, bilim va qaysi jamiyatda yashayotganligi bilan chambarchas bog'liq. Kishilik jamiyatining turli davrlarida deontologik munosabatlar turlicha kechgan, u zamon talabiga moye ravishda o'zgarib borgan.

Tibbiyot deontologiyasi tibbiyot xodimlaridan yuksak insoniy fazilatlar, sofdillik, ziyaraklik, odamiylik va boshqalarga ega bo'lishni taqozo etadi. Tibbiyot deontologiyasi xalqaro kodeksini Xalqaro vrachlar jamiyati tasdikdagan (1949,

Jeneva). O'zbekiston Respublikasida tibbiyot intini bitiruvchilar „O'zbekiston shifokori“ning qasamyodini qabul qiladilar (1996-yildan).

Tibbiy etika axloqning ajralmas qismidir. Bioetika insonni barcha tirik mavjudotlar (inson, hayvon va o'simliklar) bilan umuminsoniylik, raxm-shavqat fazilatlarini nomoyon etuvchi muloqatidir. Barcha insonlar muloqatning ikki turidan foydalanadilar. Verbal (to'g'ridan - to'g'ri so'zlashuv nutqi orqali) va noverbal (turli imo-ishoralar orqali) turlarga bo'linadi. SHu muloqat turlaridan tibbiyot xodimlaridam foydalaniladi. Tibbiy etika esa faqat bemorlar bilan tibbiyot xodimlari o'rtasida (shuningdek bemor qarindoshlari va tibbiyot xodimlari o'rtasidagi , tibbiy xodimlar o'zaro muloqatlari)gi ahloq-odob mi'yoriy normasini ifodalaydi. Deontologiya esa shifokorning bemor oldida bajarishi lozim bo'lgan majburiyati yoki ish beruvchi oldidagi ma'suliyatini ifodalaydi.

Tibbiy etika va deontologiya asrlar davomida to'ldirilib kelmoqda, bu o'z navbatida bemorlarga g'amxo'rlikni bir bo'lagini ifodalab. tibbiyotning insoylik kasbisifatida rivojlanishiga olib keldi.

Bemorlar bilan tibbiy muloqat nafaqat, bemorga tashxis quyishda, balkim davolash va davolashdan keyingi rehabilitatsiya davrida psixo-emotsional o'zgarishlarni kuzatishda muhimdir. Insonlar o'rtasidagi o'zaro muloqat, shifokor va bemor o'rtasidi muloqatning o'ziga xos tomonlari.

Er yuzida ilk insoniyat rivojlanish tarixida insonlar bir-biri bilan imo-ishoralar orqali muloqat qilishgan. Keyinchalik muloqatni qulaylashtirish, o'zoro tushinishga intilishi natijasida nutq shaklanib borgan. Keyinchalik har bir qabilada o'zoro bir-biribilan muloqatda imo-ishoradan ikki tomon ham tushunadigan shartli

tovushlarni qo'llay boshlagan. SHu tariqa o'zoro mahalliy til shakllangan. Nutqning rivojlanishi insoniyat tarixida o'zoro muloqatning imo-ishoradan so'zlashuvga o'tishiga olib keldi.

Endilikda imo-ishora orqali muloqat zahira o'rniga tushib qolgan. Muloqatda ahloqodob qoidalariga rioya etish etika deyiladi. Hozirgaga ko'plab etiket qoidalari turli millatlar tomonidan ishlab chiqilib, insonlar o'zoro muloqatda qo'llab kelmoqdalar. Nutq orqali muloqat barcha insonlar uchun xos mezonlardan biridir, bugungikunda inson sog'lom bo'ladimi, kasalmi nutq orqali o'zoro muloqat qiladi. Istisnotariqasida nutq organlari kasallangan (shikastlangan,..) yoki rivojlanish nuqsonlari bilan dunyoga kelgan insonlardan tashqari deyish mumkin.

Nutq organlarining turli kasalliklariga chalingan bemorlar imo-ishora usulidan keng foydalanadilar, shunga qaramasdan ular o'z fikrini boshqa insonlarga to'liq ifodalab berishga qiynaladilar. SHu sababli bu insonlarni eshitish yoki gapirish cheklangan insonlar deb yuritimiz.

Nutq organlarining ortirilgan kasalliklariga ovoz bog'laminin turli sabablarga ko'ra kasalliklari sabab bo'ladi. (turli etiologiyali kuyishlar, o'sma, ovoz bog'lami nerv ta'minoti shikastlanishi, zaharlanishlar.... bunga misol bo'ladi). Sog'lom insonlar bilan muloqat qilishning, bemorlar bilan muloqat qilishdagi farqi nima? Kundalik hayotda sog'lom odamlar bir-biri bilan boshqa hayotiy mavzularda muloqat qilishadi. Agar zarurat bo'lsa, kamdan-kam holatda ikki sog'lom inson bemorlar to'g'risida muloqat qiladilar.

Biri sog'lom va biri bemor insonlar o'rtasida muloqat nisbatan ko'proq uchraydi. Bunda bemor sog'lom odamdan sog'lig'ini tiklashga umidvor so'z eshitishni, yoki davolanishiga bog'liq holatga doir dori, davolanish manzili, davolanish usuli kabilar to'g'risida o'zoro fikr almashadilar. bu jarayonlarda etika va deontologiyaning o'zni beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hamshiralik ishi asoslari. Q.S. Inomov
2. Hamshiralik ishi asoslari. K.O'. Zokirova
3. Internet saydlari:

<https://uz.wikipedia.org/wiki/>

<https://fayllar.org/>